

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДИКОЇ ФАУНИ

УДК

Постановка проблеми. Друга половина ХХ ст. позначилась розширенням міждержавного співробітництва у сфері охорони довкілля. Активний поступ науково-технічного прогресу та інтенсивність природокористування зумовили необхідність координації дій для вирішення екологічних проблем усіх держав. Швидкоплинні кліматичні зміни, стихійні лиха та непрогнозовані екологічні катастрофи, а також природоспоживчий характер господарювання, темпи якого значно випереджають період відтворення, потребували вироблення єдиної правової політики в площині міжнародного права [1].

Враховуючи те, що дика фауна являє собою одну з найважливіших складових навколишнього середовища, то, як наслідок проблеми розвитку автоматично проектувалися і на неї, зумовлюючи потребу у розробці та подальшій реалізації механізмів охорони та раціонального використання цього цінного ресурсу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти розробки понятійного апарату по цій темі розглядалися на рівні наукових статей, монографій та дисертацій В.А. Чічваріна, І.В. Хаманева, О.С. Колбасова, Р.Б. Рюміної, А.М. Сонцева, Д.О. Сівакова, А.Н. Меркур'єва, В.М. Репецького, Е.В.Труніна, Н.С. Ляпустіна, Г.М. Жеребкіна, П.В. Фоменко, М.М. Копилова, С.М. Копилова, А.М. Сухаренко, Н.Б. Галецької, А.С. Гавердовського, М.С. Ціпріс та ін.

Серед українських юристів-міжнародників, які опосередковано у своїх роботах торкалися проблеми міжнародно-правового регулювання охорони фауни можна виділити О.В.Задорожнього та М.О.Медведеву, А. О. Адрусевича, І.А. Головка, Т.Р. Короткого, І.І. Коробко, В.І. Книш та ін.

Загальнотеоретичні та методологічні засади імплементації міжнародно-правових норм у сфері охорони довкілля активно досліджувалися у працях О.Н.Вилежагіна, О. В. Дудкіна, А. В.

Єна, С. М. Кравченка, М. В. Краснової, В. І. Лозо, Н. Р. Малишевої, Я. І. Мовчана, С. В. Молодцова, І. Г. Тимошенко, Б. В. Хабірова, В. А. Чичварина, Ю. С. Шемчушенко, а також низки зарубіжних науковців Е. Брауна Вайса, Д. Гросмана, Р. Мітчела, Е. Мрема, К. Сарма, П. Сенда, Й. Хові, О. Янга та ін.

Формулювання мети статті. Загальнотеоретичні дослідження в цій сфері, безперечно, є суттєвим внеском у наукову розробку цього питання. Однак, станом на сьогоднішній день, у вітчизняній літературі з міжнародного права навколишнього середовища були відсутні публікації монографічного плану, спеціально присвячені проблемі міжнародно-правової охорони дикої фауни. Отже, актуальність даної статті визначається необхідністю заповнення цієї прогалини і зосередження уваги на дослідженні актуальних теоретичних і практичних питань міжнародно-правової охорони видів дикої фауни.

Виклад основного матеріалу. Самі поняття «захист» та «охорона» не є чітко визначеними та розмежованими за своїм змістом та сутністю. Існують розбіжності у самому тлумаченні зазначених понять: одні дослідники російської, української мови вважають, що вказані терміни є тотожними і можуть визначатися один через одного; інші вчені включають процес захисту до складу охорони як один з його складових елементів. Відповідно, і в правовій сфері чіткого визначення співвідношення понять «охорона» прав та «захист» на сьогодні не існує [2].

Якщо ж звернутися до аналізу ключових міжнародно-правових актів у цій сфері, то у їх тексті використовуються наступні поняття:

- *охорона* - Бернська конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі 1979 р. (у преамбулі вжито формулювання «захист і охорона», водночас, далі по тексту захист включений до поняття охорони), а також, Міжнародна конвенція про охорону птахів 1950 р.;

- *збереження, регулювання використання, охорона, захист* - Боннська конвенція про охорону мігруючих видів диких тварин 1979 р. – зі змісту цього міжнародно-правового документу можна зробити висновок, що саме охорона ставиться як ключове понят-

тя (статті 2, 3, 7, 9), у той час, коли поняття «захист» вживається виключно по відношенню до середовищ існування, а поняття «збереження» та «регулювання використання» хоч і згадуються частіше по тексту документу, однак, при детальному аналізі тексту документу можна зробити висновок, що навіть ці поняття беруть за основу поняття «охорона»;

- *збереження, захист* - Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення в основному як середовища існування водоплавних птахів 1971 р. – поняття «захист», як у і попередньому випадку, вживається по відношенню до середовищ первісного існування, водночас, текст оперує поняття «збереження» (conservation) по відношенню до водно-болотних угідь і водоплавних птахів, що включає поєднання національної політики зі скоординованою міжнародною діяльністю з метою збалансованого використання водно-болотних екосистем, цінних для збереження біологічного різноманіття та забезпечення існування людини;

- *збереження, як складова частина охорони* - про збереження біологічного різноманіття згадує і Конвенція про охорону біологічного різноманіття 1992 року [3], доповнюючи його поняттям «стале використання», яке означає використання компонентів біологічного різноманіття таким чином і такими темпами, які не приводять у довгостроковій перспективі до вичерпання біологічного різноманіття, тим самим зберігаючи її властивість задовольнити потреби теперішнього і майбутнього поколінь і відповідати її сподіванням. При цьому, зі змісту статті 6 можна зробити висновок, що ці поняття доповнюють одне одного заради загальної мети збереження біологічного різноманіття;

- *збереження, відновлення, раціональне управління, охорона* - Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення 1973 р. – згадані поняття використовуються у тексті конвенції як складові частини ширшого за змістом поняття «охорона». Поняття ж «захист» вживається виключно у контексті роботи органів, діяльність яких спрямована на відновлення порушених норм права, які відбуваються після такого порушення;

- збереження, регулювання використання, охорона - Конвенція про збереження мігруючих видів дикої фауни 1979 р. - визначає статус збереження мігруючого виду як сукупність впливів, які можуть протягом тривалого часу впливати на поширення та чисельність цього виду. Конвенція ООН з морського права 1982 року [4], у статтях 56 та 61 також оперує поняттям «охорона», визначаючи його як комплекс заходів, спрямованих на підтримку та збереження популяцій, охорону від надмірної експлуатації та небезпеки. Водночас, зі змісту статті 145 цього документу можна зробити висновок, що збереження виступає складовою захисту.

Водночас, аналіз Конституції України, національного законодавства та міжнародних актів з прав людини дає підставу зробити висновок, що терміни «захист» та «охорона» у нормативному контексті вживаються як синоніми чи схожі за значенням поняття щодо мети, завдань, методів та суб'єктів забезпечення прав, тому можуть використовуватись у практиці як ідентичні поняття [5].

Звертаючись до доктрини, найбільш загальне та близьке до теми нашої роботи дослідження відомого дослідника міжнародно-правової охорони морського середовища, доц., к.ю.н. Т.Р.Короткого. У одній зі своїх статей, на основі комплексного аналізу з точки зору (1) термінологічного аналізу; (2) загальної теорії права; (3) міжнародно-правових джерел; (4) доктрини міжнародного права; (5) вітчизняного та іноземного внутрішньодержавного законодавства; (6) доктрини вітчизняного права (екологічного права), стверджував, що «в екологічному розумінні про охорону морського середовища і про «захист і збереження...» варто говорити як про близькі за змістом поняття; у розумінні правової (міжнародно-правової) охорони — як про більш широку правову категорію, що включає правовий (міжнародно-правовий захист) морського середовища» і тому вважав за доцільне «використовувати поняття «охорона морського середовища» як найбільш загальне і таке, що охоплює всі аспекти: запобігання забрудненню морського середовища, захист і збереження морського середовища, відповідальність за забруднення морського середовища» [6].

Саме тому для зручності використання у тексті нашого дослідження ці поняття («охорона», «захист», «збереження») бу-

дуть використовуватися як тотожні, в розумінні однієї зі сфер міжнародного співробітництва, яка реалізується суб'єктами міжнародного права як сукупність заходів правового, організаційного та контрольного характеру на національному й міжнародному рівнях, спрямованих на забезпечення і гарантування недоторканості, захисту від знищення і/або завдання шкоди як дикій фауні загалом, так і окремим її видам.

Водночас, слід погодитися з думкою вітчизняного дослідника Т.Р.Короткого, який стверджує, що питання єдності термінології мають важливе значення в прикладній юриспруденції, коли використання того чи іншого терміна чи поняття має важливе, а іноді й визначальне значення для ухвалення правильного рішення у справі [6]. Незважаючи на те, що у низці міжнародно-правових актів у сфері захисту навколишнього середовища згадується поняття фауни (Конвенція про охорону мігруючих видів дикої фауни 1979 р. [7], Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі 1979 р. [8], Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення 1973 р. [9], тощо), у жодному з них не подано визначення цього терміну. Тому з метою повного і всебічного розуміння проаналізуємо це питання з різних точок зору.

З етимологічної точки зору, слово “фауна” походить від лат. Fauna – давньоримська богиня лісів, полів та звірів. Під цим поняттям розуміють сукупність тварин, що склалася історично й населяє (або населяла в давні часи) певну територію [10]. Термін вперше був використаний у 1745 році Карлом Ліннеєм у назві його праці «Fauna Suecica» [11].

У словнику-довіднику професора М.Ф. Реймерса, відомого вченого-зоолога, поняття фауни розглядається крізь призму двох основних ознак як: 1) еволюційно-історично сформована сукупність усіх видів тварин, що живуть чи жили у геологічному минулому на цій території (акваторії); 2) список видів тварин, що живуть на цій території (акваторії – для водних тварин) [12].

У науковій літературі можна знайти різні позиції щодо тлумачення поняття «фауна»:

- дослідження фауни як фактору довкілля, у якому під поняттям «фауна» описано складову довкілля, яка включає, загалом, всіх тварин (диких та домашніх) планети, визначеної території чи певного геологічного періоду конкретного етапу еволюції [13].

- визначення фауни як складової дикої природи разом із дикою флорою [14];

- пояснення відсутності визначення поняття «фауна» в силу його поширення [15];

- трактування поняття «фауна» як інтернаціонального, оскільки воно є широко згадуваним у міжнародно-правових актах [16].

Водночас, підкреслюється те, що для правильного розуміння і застосування правових актів має значення закріплення у ньому ключових понять, що дозволяє встановити єдиний підхід до регулювання однотипних відносин [17].

Переважає більшість міжнародних правових актів у цій сфері підтримує такий підхід і відштовхується від загальноприйнятого розуміння змісту поняття «фауна», щоправда, окреслюючи його ознаки, притаманні суто у рамках міжнародного права.

Узагальнюючи позиції, наведені вище, можна зробити висновок, що поняттю “фауна” у міжнародному праві притаманні такі ознаки:

1) *обмеженість належністю до царства тварини (Animalia)* – переважно багатоклітинні еукаріотичні (ядерні) організми, до яких належать ссавці, птахи, риби, комахи, павукоподібні, молюски, морські зірки, черви тощо. До царства тварин не належать прокаріоти, найпростіші, рослини та гриби [18];

2) у цьому контексті, як з побутової, так і з наукової точки зору, *до тварин не відносять людину* (людина теж належить до царства тварин, але традиційно розглядається окремо);

3) це *сукупність видів тварин (або один вид)* – під міжнародно-правовою охороною може перебувати як фауна загалом, так і окремі її види, що визначається конкретним міжнародно-правовим актом і/або додатками до нього або на рівні судової практики [19], при цьому така охорона може надаватися як у прямій формі (шляхом, скажімо, прямої вказівки на необхідність захисту конкретних видів), так і у більш абстрактній формі (шляхом встанов-

лення охорони природної спадщини [20], середовищ існування [21] тощо);

4) які історично і/або географічно проживають/перебувають на тій чи іншій території або у межах конкретного природного середовища на постійній чи тимчасовій основі (наприклад, на період міграції, нересту, зимування тощо) – однак, потрібно враховувати, що міжнародно–правова охорона фауни не припиняє своєї дії у випадку перетину державних кордонів представниками фауни;

5) незалежно від стану, умов існування, стадії розвитку та цінності для науки, господарства, промисловості та інших сфер життя, тобто, під міжнародно–правовою охороною знаходяться види, які перебувають як у вільному стані, так і у неволі, як ембріони/лялечки, так і дорослі особи, як ті, які мають роль і значення для господарської чи наукової діяльності, так і ті, які є цінними лише як творіння Природи і т.д.;

6) перебувають під охороною конкретних міжнародно–правових актів, спрямованих, зокрема, на їх захист.

Виходячи з наведеного вище, пропонуємо таке визначення поняття фауни у міжнародному праві: це охоронювана нормами міжнародного права історично сформована сукупність видів тварин, які тимчасово або постійно проживають чи перебувають на певній території або у межах певного середовища, незалежно від їх рівня розвитку, стану (умов) існування та цінності для науки та інших сфер життя.

Характеризуючи поняття “фауна” загалом, не можна оминати увагою критерії, за допомогою яких ми можемо віднести представників тих чи інших видів саме до дикої фауни.

Дикі тварини в більшості своїй залежать не стільки від діяльності окремої людини, скільки від життєдіяльності людства навколо ареалів їх проживання [22].

1) домашні тварини та тварин-компаньйони, до яких належать:

- будь-яка тварина, яку утримує, чи збирається утримувати людина, зокрема у своїй оселі для власного задоволення й това-

риства (з моменту надання згоди нею/батьками/опікунами на такі дії – стаття 4, пункт 1, стаття 6 [23]);

- тварини, обумовлені у попередньому пункті, які утримуються людиною/юридичною особою у будь-якій оселі чи в будь-якому господарстві, для торгівлі, розведення та утримання для комерційних цілей, а також у притулках для тварин;

- тварини, зокрема ті, яких утримувала людина, які або не мають притулку, або знаходяться за межами оселі свого власника чи хазяїна й не перебувають під контролем чи безпосереднім наглядом будь-якого власника чи хазяїна (безпритульні тварини) [23];

2) *тварини сільськогосподарського призначення* – до них можна віднести:

- тварин, що розводяться або утримуються для виробництва продуктів харчування, шерсті, шкіри або хутра чи для інших цілей сільського господарства (керуючись Європейською конвенцією про захист тварин, що утримуються для сільськогосподарських цілей №087 [24]);

- призначені для забою коні, жуйні тварини, свині, кролики, птиця (відповідно до Європейської конвенції про захист тварин, призначених на забій №102 [25]);

3) *тварини, які використовуються під час наукових експериментів* – зокрема;

- будь-які живі хребетні тварини, що не належать до людського роду, включаючи непаразитуючі та/або відтворюючі личинкові форми, за винятком інших зародкових чи ембріональних форм що використовуються або призначені для використання (розводяться або утримуються з метою продажу, володіння або використання) у будь-якій дослідній або іншій науковій процедурі, якщо така процедура може спричинити біль, страждання, занепокоєння чи завдати тривалої шкоди [26].

Фактично, всі інші тварини, які не підпадають під критерії, що дозволяють віднести їх до якої-небудь з трьох категорій, наведених вище, слід вважати *дикими тваринами* (навіть у випадку, якщо ці тварини перебувають у цирках чи зоопарках [27, 28, 29, 30]). Водночас, доцільно наголосити на тому, що ці критерії є досить умовними та стосуються, перш за все, класифікації у рамках

міжнародного права. Скажімо, якщо вдаватися у диференціацію у рамках інших дисциплін, то за основу можна брати і такі ознаки як середовище проживання (у диких тварин – природа, у домашніх – створене людиною житло), ставлення до людини (у диких тварин – джерело небезпеки, часто – об’єкт нападу, у домашніх – друг), раціон (природний раціон у диких тварин, більш “одомашнений” у домашніх тварин), особливості експлуатації (домашні тварини можуть виступати як компаньйони, виконувати робочі функції, краще піддаються дресируванню, тощо), особливості розмноження у неволі (дикі тварини гірше розмножуються у підневільному стані, домашні ж підлягають селекції з боку людини), а також природній відбір (для диких тварин – це рідне середовище, тоді як домашні можуть легко загинути на волі).

Якщо ж звернутися до вітчизняного законодавства, то Закон України «Про тваринний світ» [31] містить визначення, згідно з яким дикі тварини - хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі.

На рівні статті 1 цього ж нормативно-правового акту можна знайти відсылку на норму згідно з якою відносини у галузі охорони, використання і відтворення сільськогосподарських, свійських тварин, а також діяльність, пов’язана з охороною і використанням залишків викопних тварин, регулюються відповідним законодавством України. Водночас, з даного визначення не можна встановити принципової відмінності між дикими тваринами, тваринами, які використовуються під час наукових експериментів та домашніми тваринами та тваринами-компаньйонами.

Однак, цей закон виділяє *типову ознаку*, згідно з якою до диких тварин віднесені хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їхньому видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо).

Певну ясність у ситуацію вносить Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [32]. Стаття 1 його наводить цілу плеяду визначень, розкриваючи поняття «тварина», «дикі тварини», «домашні тварини», «сільськогосподарські тварини», «безпритульні тварини», «експериментальна тварина». Цим законом до диких тварин віднесено тих, природним середовищем існування яких є дика природа, у тому числі ті, які перебувають у неволі чи напіввільних умовах. Таким чином, закон вводить таку ознаку для визначення диких тварин, як *середовище існування – дику природу*.

Ще одну ознаку можна вивести із визначення поняття «домашня тварина» – це *наявність життєздатних диких популяцій, які складаються з особин з аналогічними морфологічними ознаками, та існують тривалий час у їх природному ареалі*.

Такі тварини існують *поза контролем людини*, як наслідок, вони не утримуються та не розводяться людиною для отримання продуктів і сировини тваринного походження, а також, як правило, не використовуються для проведення наукових дослідів, експериментів.

Підсумовуючи наведені вище положення міжнародного права та вітчизняного законодавства, можна зробити висновок, що дикою фауною слід вважати *представників царства тварини, хордових, в тому числі хребетних (савці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетних (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які формують життєздатні популяції та існують тривалий час у дикій природі, поза контролем людини, не утримуються та не розводяться людиною для отримання продуктів і сировини тваринного походження, а також, як правило, не використовуються для проведення наукових дослідів, експериментів, для задоволення естетичних потреб і потреб людини у спілкуванні*.

Водночас, зважаючи на те, що дику фауну регулює система відособлених міжнародно-правових норм, які регулюють конкретний вид (частину) значущих суспільних відносин (відносин,

щодо охорони дикої фауни) та здійснює особливі завдання в даному регулюванні (охорона, захист, збереження, раціональне використання), має відносну самостійність, незалежність від інших інститутів права (оскільки, як правило, дозволяє самостійно розглядати дику фауну як окремий об'єкт правової охорони), характеризується специфічністю засобів правового регулювання (система міжнародних договорів, судової практики та інших джерел міжнародного права, спрямованих на охорону дикої фауни) та має можливість формувати загальні поняття у власних межах, тобто в межах видових явищ, то, на нашу думку, наведені вище ознаки дозволяють повною мірою ідентифікувати міжнародно-правову охорону дикої фауни не тільки як об'єкт правової охорони норм міжнародного права, але й як **інститут міжнародного права навколишнього середовища**, що сприятиме його подальшому вдосконаленню і розвитку, зважаючи на складність та багатогранність такого об'єкта та особливості його правової охорони.

Висновки. Підсумовуючи наведене вище, можна зробити такі висновки:

1) під фауною у міжнародному праві слід розуміти охоронювану нормами міжнародного права історично сформована сукупність видів тварин, які тимчасово або постійно проживають чи перебувають на певній території або у межах певного середовища, незалежно від їх рівня розвитку, стану (умов) існування та цінності для науки та інших сфер життя;

2) до дикої фауни слід відносити лише ті види тварин, які не підпадають під ознаки тварин сільськогосподарського призначення, тварин, які використовуються під час наукових експериментів, домашніх тварин та тварин-компаньйонів;

3) міжнародно-правову охорону (захист, збереження) дикої фауни слід розглядати як одну зі сфер міжнародного співробітництва, яка реалізується суб'єктами міжнародного права і спрямована на забезпечення і гарантування недоторканості, захисту від знищення і/або завдання шкоди як дикій фауні загалом, так і окремим її видам;

4) для досягнення сталого розвитку людства, захист навколишнього середовища (як загалом, так і окремих його елементів)

повинен складати невід'ємну частину процесу розвитку і не може розглядатися у відриві від нього;

5) охорона дикої фауни, як складова навколишнього природного середовища, сприяє підтримці важливих екологічних процесів, стійкому розвитку та збереженню біологічного різноманіття;

6) дику фауну слід виділяти не тільки як об'єкт правової охорони норм міжнародного права, але й як інститут МПНС, що сприятиме його подальшому вдосконаленню і розвитку, зважаючи на складність та багатогранність такого об'єкта та особливості його правової охорони.

1. *Право довкілля (екологічне право): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. І. Федорович, М. Я. Вацішин [та ін.] ; за ред. П. Д. Пилипенка. – К. : Ін Юре, 2010. – С.377.*
2. *Вавженчук С. Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав в чинному законодавстві / С. Я. Вавженчук // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 45–49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10vcjvh.pdf>.*
3. *Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року (укр/рос) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України, офіційний сайт. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_030.*
4. *Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1982. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_057.*
5. *Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини / В. Темченко // Вісник Академії управління МВС. – 2007. – № 2–3. – С. 58–65.*
6. *Короткий Т.Р. Догматично-правовий аналіз змісту поняття «охорона» та «захист» морського середовища в теорії і практиці / Т. Р. Короткий // Актуальні проблеми держави і права. - 2011. - Вип. 62. - С. 326-333. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ardp_2011_62_46.*
7. *Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_136/print1389887417661226.*
8. *Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_032/print1398673166969949.*

9. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_129/print1398673166969949.
10. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкаранута. – К.: Наук. Думка, 2000. – С.606. – (Словники України).
11. Virginia C. Maiorana., Animal, (kingdom Animalia) [Електронний ресурс] / Virginia C. Maiorana., Leigh M. Van Valen // Encyclopaedia Britannica, Inc.. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://global.britannica.com/topic/animal>.
12. Реймерс Н. Ф. Природопользование: словарь–справочник/ Н. Ф. Реймерс. – М.: Мысль, 1990. – 676 с.
13. Ernest Lupan – Environmental Law, Special Part (Volume II) - Lumina Lex Press, Bucharest, 1996, page 156.
14. Trouwborst A. The Practice of Shared Responsibility in relation to Nature Conservation [Електронний ресурс] / Arie Trouwborst // Tilburg Law School; Tilburg Sustainability Center. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php>
15. Копьяк А.С. К вопросу о защите прав животных // Современные научные исследования и инновации. – Август 2011. – № 4 [Электронный ресурс]. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2011/08/1915>.
16. Тихий П. Дика фауна як об'єкт екологічних правовідносин // Право України. – 1999. – №2. – С. 65.
17. Пузевич А. Н. Понятие и признаки животных как объекта гражданского права / Александр Николаевич Пузевич. // Юридическая наука. – 2011. – №4. – С. 77–78.
18. Договір про Європейський Союз (консолідована версія з протоколами і деклараціями станом на 30.03.2010) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029.
19. Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1957. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
20. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [Електронний ресурс]. – 1972. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

21. *Международное соглашение по тропической древесине* [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/XIX_46_russian.pdf.
22. Коробко І. І. Міжнародно-правові стандарти захисту домашніх тварин від жорстокого поводження [Електронний ресурс] / Грина Ігорівна Коробко // Український часопис міжнародного права. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.jusintergentes.com.ua/archives/2013/1/Pages%20from40_88-031-035.pdf.
23. *European Convention for the Protection of Pet Animals* [Електронний ресурс]. – 1987. – Режим доступу до ресурсу: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/125.htm>.
24. *European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes* [Електронний ресурс] // Council of Europe. – 1976. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/1680076da6>.
25. *European Convention for the Protection of Animals for Slaughter* [Електронний ресурс] // Council of Europe. – 1979. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/1680077d98>.
26. *European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Other Scientific Purposes* [Електронний ресурс]. – 1986. – Режим доступу до ресурсу: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/123.htm>.
27. Директива ЄС ОВ L 103, 25.4.1979, С.1; Директива з останніми змінами, внесеними Директивою Комісії 97/49/ЄС (ОВ L 223, 13.8.1997, С.9). // Council of Europe. – 1979. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1979:103:TOC>.
28. Директива ЄС ОВ L 206, 22.7.1992, С.7. Директива з останніми змінами, внесеними Директивою 97/62/ЄС (ОВ L 305, 8.11.1997, С.42). // Council of Europe. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:EN:HTML>.
29. Директива ЄС ОВ L 61, 3.3.1997, С.1; Регламент з останніми змінами, внесеними Регламентом (ЄС) № 2307/97 (ОВ L 325 від 27.11.1997, С.1). // Council of Europe. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=OJ:L:1997:061:TOC>.
30. Директива Ради 1999/22/ЄС. від 29 березня 1999 року. про утримання диких тварин у зоологічних парках [Електронний ресурс] // Рада Європейського Союзу. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://old.minjust.gov.ua/file/32965.docx>.

31. *Про тваринний світ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 14, ст.97. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14/print>.*
32. *Про захист тварин від жорстокого поводження [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 27, ст.230. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.*

Гузь В.М. Міжнародно-правова охорона дикої фауни

У статті проаналізовано ключові аспекти міжнародно-правового регулювання охорони дикої фауни. Проведене дослідження дозволило підсумувати встановлення теоретико-методологічних підходів до вирішення проблематики охорони дикої фауни у науковій доктрині, було проведено аналіз міжнародних правових актів, вітчизняного законодавства та практики їх застосування, уточнено понятійно-категорійний апарат, зокрема щодо таких ключових понять, як «фауна», «дика фауна», «міжнародно-правова охорона». На основі результатів попереднього пункту, було отримано можливість визначити співвідношення термінів, які використовуються у міжнародно-правових нормах з їх аналогами в українському законодавстві.

Ключові слова: фауна, види дикої фауни, міжнародно-правова охорона, навколишнє природне середовище.

Гузь В.Н. Международно-правовая охрана дикой фауны

В статье проанализированы ключевые аспекты международно-правового регулирования охраны дикой фауны. Проведенное исследование позволило суммировать установления теоретико-методологических подходов к решению проблематики охраны дикой фауны в научной доктрине, был проведен анализ международных правовых актов, отечественного законодательства и практики их применения, уточнены понятийно-категорийный аппарат, в частности относительно таких ключевых понятий, как «фауна», «дикая фауна», «международно-правовая охрана». На основе результатов предыдущего пункта, было получено возможность определения соотношения терминов, используемых в международно-правовых нормах с их аналогами в украинском законодательстве.

Ключевые слова: фауна, виды дикой фауны, международно-правовая охрана, окружающую природную среду.

Huz V.M. International legal protection of wild fauna

The article deals with the analysis of the key aspects of international legal protection of wildlife and is devoted to the identification of regularities and the identification of problems that arise in the sphere of international legal protection of wild fauna and, in particular, theoretical and methodological approaches for the protection of wild fauna in international law.

Despite of the fact that the concept of fauna is mentioned in a number of international instruments in the sphere of protection of the environment (Convention

on the Conservation of Migratory Species of Wild Fauna 1979, the Convention on the protection of wild flora and fauna and natural habitats in Europe 1979, the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Endangered in 1973, etc.), none of these international legal instruments defines the term.

Another problem, described in the article, analysis usage of term «protection» in similar meanings.

In this article the concept of usage of the term «fauna» and its analogues in international law are analyzed by the author. In this article, the basic examples of the usage of the concept within international legal acts in the field of international legal protection of wild fauna are given, and, particularly, its main features are defined. In addition, the author's definition of the term is formulated.

Keywords: fauna, species of wild fauna, international legal protection, the environment.

Кохан Н.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

УДК 349.2

Одним з найважливіших серед соціально-економічних прав людини й громадянина визначено право на працю, оскільки праця в першу чергу є основним джерелом доходу особи та можливість особистого і суспільного багатства і добробуту народу. Стаття 2 КЗпП України встановлює, що право на працю забезпечується державою, яке проголошується статтею 43 Конституції України. Згідно нього, кожній особі гарантується можливість заробляти на життя працюю, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується [1].

Відповідно до статті 21 КЗпП України, право на працю реалізується через укладення трудового договору між громадянином і роботодавцем. Ним трудовий договір визначається як угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівнику заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін. [2].

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ